

HISTORIAN PORTFOLIO

Portfolio arvioinnin välineenä

Portfolio oppimisen arvioinnin välineenä tuli tutuksi suomalaisille opettajille 1990-luvun aikana, ja sitä käytetään myös historianopeuksessa. Seuraavassa esitellään sen erilaisia soveltamismahdollisuuksia historian oppimisen arvioinnin ja samalla opiskelun dokumentoinnin välineenä. Esimerkit ovat vaihtoehtoisia, eikä ole tarkoitus että niitä kaikkia käytetään samalla kertaa. Periaatteessa portfolioa voi soveltaa historian opetuksessa hyvin monipuolisesti, mutta keskeinen kysymys on, mitä opettaja pitää opetuksensa tavoitteena. Jos hän pitää keskeimpänä asioiden tiivistä läpikäymistä ja haluaa ehtiä käsitellä mahdollisimman paljon asioita, hän ei ehkä arvosta sitä, että aikaa käytetään oppilaiden työskentelyn ohjaamiseen ja keskusteluun.

Portfolio tarkoittaa oppimisen arvioinnissa kansiota tai työvalikoiden, jonka avulla oppilas kuvaa omaa osaamistaan, ajatteluaan ja kehitystään, ehkä harrastuneisuuttaankin. Sen käytännön toteutusmuodot voivat olla monenlaiset, esimerkiksi:

- kansio,
- muovitasku,
- rasia,
- cd-rom,
- disketti,
- videonauha,
- verkkosivu tai
- ruutuvihko.

Portfolio on ehkä tunnetuin käytännön sovellus autenttisen arvioinnin ja suoritusarvioinnin suutauksesta. Tämä tarkoittaa sellaista arviointia, jossa perinteisen kokeen sijaan käytetään pehmeämpää, epävirallista arviointia. Autenttinen arviointi on osa opiskelua ja oppimista, joten erillisiä kokeita ei tarvita, vaan arviointi perustuu opiskelun aikana tehtyihin töihin.

Historianopetuksen portfolion tulisi kuvata sellaisia taitoja ja työnäytteitä ja ennen kaikkea sellaista ajattelua, jotka ovat keskeisiä historiassa. Portfoliotyöskentelyssä kerätään tavallisesti ensin työkansio, johon voidaan sisällyttää kaikkea, mitä opiskelun aikana on kertynyt, ja vasta myöhemmin tehdään valinta näytekansioksi.

Joillekin oppilaille voi tulla houkutus kerätä portfolioonsa tarpeettoman runsaastikin tuotoksia, ja samoin opettajilla voi olla taipumusta käyttää oppilaiden portfolioita sen kuvaamiseen, miten hienoa tulosta oma opetus on tuottanut. Näin työskentelystä tulee melko varmasti ajan mittaan raskasta, varsinkin jos oppilas kokee, että kaikkea käytetään arvioinnissa.

Kyse on tavallaan koetilanteen laajentamisesta. Se tekee arvioimisen vaikeammaksi – mutta myös monipuolisemmaksi. Kukin oppilas voi itse päättää, mitä töitä hän sisällyttää arviointikansioon. Toisaalta tässä saattaa myös leventyä kuilu parhaiten ja heikoiten suorittavien välillä, mikä voi tehdä arvioinnista pehmeämmän sijasta armoittomampaa.

Vaikka autenttisessa arvioinnissa koe voidaan korvata esimerkiksi portfolioilla, voi opettaja tehdä kompromissin. Kannattaa lähteä liikkeelle kokeillen ja käyttää portfolioa aluksi jossakin rajatussa kokonaisuudessa, esimerkiksi tietyn sisältöalueen tai kurssin arvioinnissa, ja muilta osin kokeita.

Portfolio sinänsä on vasta kokoelma tuotoksia. Jos portfolioa käytetään, sen huolelliseen arviointiin tulee kiinnittää huomiota. Vaikka eri oppilaat sisällyttävät erilaisia tuotoksia kokoelmiinsa, olisi arviointikriteerien kuitenkin oltava johdonmukaiset kaikille.

Portfolio on arviointivälineenä työllistävä. Se ei ole itsessään avain parempaan opetukseen – keskeistä on, millaista opetusta ja oppimista sen avulla dokumentoidaan ja miten huolellisesti näytteet arvioidaan. Se ei ole itse tarkoitus, vaan sen tarkoituksena on sitouttaa oppilaat soveltamaan oppimaansa, hankkimaan tietoa, ilmaisemaan ajatuksiaan ja mielellään myös suhteuttamaan itsensä historiaan.

Perusopetuksen historian portfolio

Perusopetuksen historianopetukseen portfolio soveltuu joko kokeen vaihtoehtona tai sen täydennyksenä. Portfoliosta on apua myös tilanteissa, jossa opettaja vaihtuu. Esimerkiksi alaluokkien historianopiskelussa laaditut portfoliot kertovat aineenopettajalle luokanopettajan historianopetuksen sisällöstä ja menetelmistä.

Yksi lähtökohta historian portfolion laadinnalle ja arvioinnille ovat hyvän oppimisen kuvaukset 6. luokan päättyessä ja peruskoulun päättöarvioinnin hyvän osaamisen kriteerit.

Portfolion voi rakentaa niin, että siinä olisi hyvän osaamisen kuvauksista ja päättöarvioinnin kriteereistä seuraavia näytteitä:

Näytteitä oppilaan taidosta hankkia tietoa

- Lähteiden tulkintaharjoituksia: tiedon purkaminen yksittäisestä lähteestä, faktan ja mielipiteen erottaminen yksittäisestä lähteestä, asenteellisen ilmaisutavan tunnistaminen.
- Kahden tai useamman ristiriitaisen lähteen vertaaminen: oppilas koettaa nähdä erot lähteiden välillä ja arvioida niiden luotettavuutta.
- Kokonaisen arvoituksen ratkaiseminen lähdetietojen varassa, esimerkiksi Robin Hoodin totuudellisuuden selvittäminen.
- Harjoitus historiallisen kuvan tai tilaston tulkinnasta.

Näytteitä oppilaan kyvystä ymmärtää historian ilmiöitä

- Aikaan liittyviä tehtäviä: aikasuoran laadinta opiskelujakson asioista (samanaikaisuuden ja peräkkäisyyden huomaaminen), ajankuvan luominen jostain aikakaudesta.
- Muutoksen ja jatkuvuuden näkeminen jollain elämänalueella, esimerkiksi piirroksin havainnollistettu kuvaus asumisen, kulkuvälineiden tai vaatetuksen muuttumisesta.
- Syy-yhteyksien ymmärtäminen: harjoitus, jossa oppilas pohtii miksi-kysymystä jossain valitussa asiassa; esimerkiksi miksi juuri Pohjanmaalta lähti paljon siirtolaisia Pohjois-Amerikkaan?
- Historiallinen empatia, eläytyvä ymmärtäminen: roolikirjoitustehävä kuvan, filmin tai tarinan pohjalta.

Näytteitä historiallisen tiedon käyttämisestä

- Tämä osa-alue tulee esiin osittain jo edellisissä harjoitteissa (oppilas laatii tulkinnan lähteiden perusteella, selostaa tekemänsä lähde- tai kuva-analyysia, kirjoittaa eläytymisharjoituksen).
- Oppilaan laatima tarina jostain ilmiöstä useamman osapuolen näkökulmasta, esimerkiksi Ranskan tilanne 1792 maanpaossa elävän markiisin, vallankumousta tukevan lehtimiehen, maalaispapin, kaupungissa asuvan työläisen ja maatyöläisen näkökulmasta.

Historianopiskelun alussa esimerkiksi yllä kuvatut lähdeharjoitukset voivat olla hyvin pienimuotoisia, esimerkiksi selkeiden ja lyhyiden tekstien sisällön analyysia, yksinkertaisten lähteiden vertailua, myöhemmin *Tollundin mies* -tyyppisten ongelmanratkaisutehtävien ratkaisuja.

Edellisten lisäksi voi kysymykseen tulla muita lähestymistapoja. Oppilas voi valita kansioonsa näytteitä, jotka osoittavat joitakin seuraavista:

- eläytyvää otetta menneisyyteen,
- historian moniperspektiivisyyden hallintaa,
- aikakäsitteen hallintaa, aikasuhteiden ja kronologian tajua,
- syy-seuraus-suhteiden ymmärtämistä,
- taitoa käyttää tiedonlähteitä,
- taitoa suhteuttaa oma itsensä tai aikansa historiaan (sukuhistoriaa, paikallishistoriaa, historian eksistentiaaliset ulottuvuudet),
- ajankohtaisten tapahtumien seuranta historiallinen tausta huomioiden tai
- historiakulttuurin hallintaa: historiallisten kulttuurituotteiden harastusta tai analyysikykyä (esimerkiksi romaani, elokuva, sarjakuva, musiikki).

Käytännön esimerkki voisi olla myös kotiseutu- tai sukuhistoriallinen selvitystehtävä; koulunkäynnin tai vapaa-ajan vieton vertailu kolmen sukupolven kokemana tai oman sukupuun laadinta.

Keskeinen historianopetuksessa vähälle huomiolle jäänyt taito on historian ilmiöiden näkeminen moniulotteisina, useamman osapuolen näkökulmasta. Oppikirjat yleensä esittävät varsin suoraviivaisen kuvan asioista. Eri osapuolten totuuksien ymmärtämistä voisi harjoitella esimerkiksi seuraavan esimerkin kaltaisin harjoituksin:

- Kirjoita sekä valkoisen että punaisen puolen perustelut sille, miksi sota puhkesi 1918.

Portfolio voi sisältää pohtivan ja käytännöllisen osuuden. Reflektio-osuudessa oppilas kuvaa historiaa tässä ja nyt eli sitä, miten historia kohdataan tässä päivässä. Varmasti keskiverto yhdeksäsluokkalainen ei muista kovinkaan tarkkoja faktoja esimerkiksi teollistumisesta tai toisesta maailmansodasta – mutta mieleen voi olla jäänyt kuva historias-ta kiintoisana, tavallisen ihmisen elämää kuvaavana, ajassa elävänä ta-rinana, josta langat johtavat nykyhetkeen. Se on historiatietoisuutta pelkistettynä. Tämän kokemista, tiedostamista ja kuvaamista voidaan edistää pohdintatehtävillä.

On tärkeää muotoilla tehtävät siten, että valmiiden tuotosten pla-gioiminen tai kopioiminen Internetistä ei onnistu. Internetin väärin-käyttämistä voi koettaa estää työn suunnitelmallisuudella ja etenemi-sen seuraamisella ja muotoilemalla tehtävät niin, että niihin vastates-saan oppilaat joutuvat käyttämään historian taitoja. Tiukka ohjaami-nen on kuitenkin periaatteessa ristiriidassa portfolioon kuuluvan va-linnaisuuden ja yksilöllisyyden kanssa.

Lukion historian portfolio

Lukion portfoliotyöskentelyn tarkoituksena ei ensisijaisesti ole tu-kea ylioppilastutkintoon tähtävää opiskelua vaan tukea jatko-opis-kelutaitojen ja yhteiskunnassa tarvittavien taitojen kehittymistä. Niin ikään tavoitteena on luoda oppilaille valmiuksia rakentaa omaa histo-riakuvaa ja selkiyttää kuvaa maailmasta ja ajankohtaisista tapahtumis-ta. Samalla tällainen työskentely antaa varmasti valmiuksia, jotka aut-tavat esimerkiksi aineistolähtöisessä työskentelyssä.

Portfoliota voidaan lukiossa käyttää siten, että:

- Yksittäinen kurssi arvioidaan kokonaan portfolion avulla.
- Kurssiarvioinnissa käytetään perinteisen kokeen ja portfolion yh-distelmää. Portfoliossa oppilas voi antaa täydentävää näyttöä. Sil-loin ei saa käydä niin, että arvosana määräytyy kokeesta ja portfolio tehdään mutta unohdetaan arvioinnissa.
- Kurssit arvioidaan kuten edellisessä kohdassa, mutta historian kurs-sien valmistuessa oppilas kokoaa täydentävän ja kokoavan portfoli-on, jolla hän kuvaa kaikkien historian kurssien pohjalta oppimaan-